

Олексій Кресін

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права,
керівник Центру порівняльного правознавства
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4016-6596>
okresin@gmail.com

DOI: 10.33498/Юсп-2024-07-087

НАУКОВИЙ КОМЕНТАР

Цю резолюцію було прийнято на 11-й надзвичайній спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН, скликаній згідно з резолюцією 2623 (2022) Ради Безпеки від 27 лютого 2022 р., – у зв'язку з ‘відсутністю одностайності серед її постійних членів на 8979-му засіданні, що не дало змоги виконувати її основний обов’язок щодо підтримання міжнародного миру і безпеки’¹. Предметом розгляду на цій сесії є комплекс питань, пов’язаних з агресією РФ проти України. Особливістю надзвичайних спеціальних сесій ГА ООН є спеціальна процедура розгляду проєктів резолюцій як “рішень з важливих питань” – “рекомендацій щодо підтримки міжнародного миру й безпеки”, що відповідно передбачає ухвалення кваліфікованою більшістю (щонайменше двома третинами голосів представників держав, які присутні на засіданні й беруть участь у голосуванні).

Резолюція “Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеосяжного, справедливого і тривалого миру в Україні” (A/RES/ES-11/6), ухвалена 23 лютого 2023 р., є найбільш свіжою із серії актів одинадцятої надзвичайної спеціальної сесії ГА ООН. Порівняно з попередніми резолюціями вона містила кілька важливих нових положень, і насамперед визначення параметрів миру, закладене в самій назві й кілька разів повторене в тексті з уточненням ‘включно з принципами суверенної рівності й територіальної цілісності держав’, а також наголос на ‘забезпеченні відповідальності за найбільш тяжкі, згідно з міжнародним правом, злочини, вчинені на території України, через належні, чесні та незалежні розслідування й покарання на національному чи міжнародному рівні й забезпечення справедливості для всіх жертв та запобігання майбутнім злочинам’. Підкреслюється, що діяльність щодо досягнення миру в Україні повинна враховувати глобальний вплив війни на продовольчу безпеку, енергетику, фінанси, екологічну та ядерну безпеку.

Документ містить заклики до: припинення військових дій; утримання військовополонених відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, всеосяжного обміну ними; звільнення всіх незаконно утримуваних, ін-

¹ Resolution 2623 (2022) adopted by the Security Council at its 8980th meeting, on 27 February 2022.

© Олексій Кресін, 2024

тернованих, переміщених і депортованих осіб, включно з дітьми; припинення нападів на критичну інфраструктуру й цивільні об'єкти України².

Проект резолюції було представлено 75 державами³. За її ухвалення проголосувала 141 країна, проти – 7 (Білорусь, КНДР, Еритрея, Малі, Нікарагуа, РФ, Сирія), 32 утрималися від голосування (зокрема, Вірменія, Китай, Індія, Казахстан, Киргизстан, ПАР, Таджикистан, Узбекистан та ін.), 13 не взяли у ньому участі (Азербайджан, Туркменістан та ін.)⁴.

Перед розглядом проекту резолюції Білорусь (з пізнішою підтримкою Нікарагуа) представила пропозиції щодо змін у ньому. Перша пропозиція зводилася до того, щоб із тексту було знято вказівки на “рік повномасштабного вторгнення до України”, “агресію РФ проти України”, а також вимогу щодо виведення російських військ з України. Натомість було запропоновано визначати сутність подій просто як “військові дії в Україні”. Також пропонувалося засудити висловлювання певних лідерів Нормандської контактної групи щодо їх справжніх намірів при розробці Комплексу заходів для реалізації Мінських угод, які [наміри] були несумісні з метою мирного вирішення конфлікту в окремих районах Донецької та Луганської областей України⁵. Пропозиція була відхилена: за неї проголосували 11 держав (Білорусь, Куба, КНДР, Еритрея, Ефіопія, Малі, Нікарагуа, РФ, Судан, Сирія, Зімбабве), проти – 94, утрималося 56.

Друга пропозиція зводилася до: висловлення занепокоєння щодо постачання третіми сторонами зброї до “зони конфлікту”, що перешкоджає перспективам сталого миру, й заклику до держав-членів утриматися від таких поставок; заклику до початку мирних переговорів; заклику до держав-членів звернутися до докорінних причин конфлікту в Україні й навколо неї, включно із законними побоюваннями щодо безпеки держав-членів⁶. Цю пропозицію також було відхилено: за неї проголосували 15 держав (Ангола, Білорусь, Китай, Куба, КНДР, Єгипет, Еритрея, Ефіопія, Гондурас, Іран, Малі, Нікарагуа, РФ, Сирія, Зімбабве), проти – 91, утрималися 52.

Найбільш докладно позицію опонентів пропозицій Білорусі було проаналізовано у виступі представника Великої Британії (‘Проекти поправок є спробою створити фальшиву рівноцінність між Росією, на здійснення якою широкомасштабного вторгнення чітко вказали Генеральна Асамблея і Генеральний секретар [ООН], та Україною, яка реалізує своє право на самозахист проти цієї агресії. Простіше кажучи, ці проекти поправок є спробою

² Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine. Resolution ES-11/6 adopted by the General Assembly on 23 February 2023.

³ Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine. Draft resolution A/ES-11/L.7. 16 February 2023.

⁴ United Nations General Assembly. Eleventh Emergency Special session. 19th plenary meeting. Official records. A/ES-11/PV.19. 23 February 2023.

⁵ Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine. Draft amendment to draft resolution A/ES-11/L.7. A/ES-11/L.8. 21 February 2023.

⁶ Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine. Draft amendment to draft resolution A/ES-11/L.7. A/ES-11/L.9. 21 February 2023.

підірвати Статут [ООН]. Вони спрямовані не на мир, а на захист агресора. Вони не запропоновані з добросовісними намірами⁷.

Проект резолюції та пропозиції щодо змін у ньому розглядалися протягом трьох засідань ГА ООН 22 і 23 лютого 2023 р.⁸ Після виступів Генерального секретаря ООН і голови ГА ООН проект було представлено міністром закордонних справ України Д. Кулебою, а пропозиції щодо змін у ньому – представником Білорусі. Загалом було виголошено 72 виступи, які індивідуально чи колективно представляли позиції 97 держав і трьох спостерігачів.

Висловлені позиції держав можна умовно об'єднати в групи, які повною мірою збігаються з результатами голосування й представляють ширший спектр висловлених думок.

1. Найбільш масово була представлена позиція, згідно з якою російська агресія є війною проти міжнародного порядку, заснованого на праві, а майбутній мир має передбачати територіальну цілісність України та відповідальність РФ. Ці принципи було відображено у 33 виступах, які представляли 45 країн: держави – члени ЄС разом із державами-кандидатами і членами Європейської асоціації вільної торгівлі, а також США, Канада, Велика Британія, Австралія, Нова Зеландія, Ліберія, Республіка Корея, Гватемала, Сінгапур, Туреччина, Чилі, Еквадор, Маршалові острови, Мікронезія, Аргентина, Палау.

2. Підтримку збереження територіальної цілісності України при укладенні майбутнього миру, але без згадки про відповідальність РФ, було висловлено у виступах представників Ізраїлю та Мексики.

3. На те ж саме, але без згадки про відповідальність за воєнні злочини і забезпечення справедливості для їх жертв, вказували представники Джибуті, Непалу, Фіджі, Тонги, Нігерії. Останній безпосередньо висловив застереження щодо п. 9 проекту резолюції, присвяченого забезпеченню кримінальної відповідальності за воєнні злочини, оголосивши, що це питання не найбільш актуальне, воно може ускладнити позиції сторін, механізми розслідування і покарання таких злочинів у цьому випадку недостатньо зрозумілі, а якщо будуть створені, то їх доведеться прикладати й до інших випадків агресії. Крім того, представник Фіджі представив війну в Україні як вияв суперництва військових блоків.

4. На необхідність досягти миру, але без розкриття його параметрів, вказували представники Білорусі, Азербайджану, ПАР, Бразилії, Індії, Пакистану, Індонезії, Оману (від імені шести держав Ради співробітництва

⁷ United Nations General Assembly. Eleventh Emergency Special session. 19th plenary meeting. Official records. A/ES-11/PV.19. 23 February 2023

⁸ 'We Don't Have a Moment to Lose', Secretary-General Tells General Assembly's Emergency Special Session on Ukraine as Speakers Debate Draft Resolution. Eleventh Emergency Special Session, 17th Meeting (PM). 22 February 2023 <https://press.un.org/en/2023/ga12491.doc.htm?_gl=1*1l34zav*_ga*MzYyOTc3NzYzLjE2OTMxMjk1Nzc.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTY5OTQ1ODg1NC4zNC4xLjE2OTk0NjAzMDkuMC4wLjA>> (accessed: 30.07.2024); United Nations General Assembly. Eleventh Emergency Special session. 19th plenary meeting. Official records. A/ES-11/PV.19. 23 February 2023.

арабських держав Перської затоки), Коста Ріки, В'єтнаму, Перу, Шрі-Ланки, Тунісу, Анголи, Південного Судану, а також спостерігачів – Ватикану і Мальтійського ордену. Для цих виступів характерні визначення подій як “українського конфлікту”, “української кризи”, “війни в Україні” або взагалі абстрактно як війни, а також різноманітні сумніви в об’єктивності наявної інформації. Крім того, представник Анголи висловив застереження щодо п. 9 проєкту стосовно покарання воєнних злочинців через “несвоєчасність” і наявність злочинів з обох сторін конфлікту.

5. Наявність об’єктивних геополітичних “докорінних” причин війни і через це легітимність російського вторгнення, неможливість перемоги однієї зі сторін і відновлення довоєнного стану, а натомість необхідність пошуку компромісного миру зі зміною міжнародної архітектури безпеки, припинення постачання зброї сторонам і відмови від санкцій проголошувалися у виступах РФ, Венесуели (від імені неокресленої “групи держав-одномудців”), Сирії, Таїланду, Малайзії, Куби, Єгипту, КНДР і Лесото. Зокрема, представник РФ заявив про ігнорування справжніх причин конфлікту, прагнення західних країн досягти стратегічної поразки РФ, а також про захист Росією Донбасу, проти якого розпочала війну Україна. Виступ містив приховану погрозу (“є ілюзією перемога над ядерною державою”). Також представник КНДР заявив, що ця країна не постачає і не збирається постачати зброю РФ.

Слід додати: поширеною є думка про те, що резолюція ГА ООН “Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеосяжного, справедливого і тривалого миру в Україні” відтворила принципи щодо досягнення миру, проголошені Президентом України В. О. Зеленським⁹. Як відомо, “формулу миру” було запропоновано в онлайн-виступі В. О. Зеленського 15 листопада 2022 р. на Саміті лідерів G20¹⁰. Порівняння двох документів демонструє, що текст резолюції ГА ООН більш-менш повно відповідає, але з іншими формулюваннями, лише трьом принципам “формули миру”: звільнення полонених і депортованих осіб (п. 4), підтвердження територіальної цілісності України (п. 5), виведення російських військ і припинення бойових дій (п. 6). У доволі загальних словах і в загальних переліках згадуються деякі інші, але далеко не всі, подібні з “формулою миру”, ідеї.

⁹ Див напр: Н Собенко, ‘Генасамблея ООН ухвалила резолюцію з українською “формулою миру”’ (Суспільне. Новини. 23 лютого 2023 р.) <<https://suspilne.media/395432-genasamblea-onn-uhvalila-rezoluciu-z-formulou-miru>> (дата звернення 30.07.2024); ООН переважною більшістю голосів схвалила українську “формулу миру”, шкідливі поправки “збили” (Європейська правда. 23 лютого 2023 р.) <<https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/23/7156819>> (дата звернення 30.07.2024).

¹⁰ Зеленський В.О. Україна завжди була лідером миротворчих зусиль; якщо Росія хоче закінчити цю війну, хай доведе це діями – виступ Президента України на саміті “Групи двадцяти”. Офіційне інтернет-представництво “Президент України Володимир Зеленський” <<https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-zavzhd-bula-liderom-mirotvorchih-zusil-yaksho-rosi-79141>> (дата звернення 30.07.2024).